

4.1. Ефективність використання податкових інструментів: модельні підходи

Зміцнення конкурентних позицій держави, підвищення рівня соціально-економічного розвитку її регіонів актуалізує необхідність створення умов для саморозвитку регіонів на основі їх самодостатності, в тому числі за рахунок побудови раціональної фіскальної політики. Податкова складова стимулювання регіонального саморозвитку полягає в необхідності перерозподілу податкових надходжень між бюджетами різних рівнів в залежності від ступеня впливу на них місцевих органів влади.

Головними причинами фінансової залежності регіонів є: відсутність узгодженості інтересів бюджетів на державному, регіональному і місцевому рівнях; обмеження прав органів місцевого самоврядування; відсутність належного фінансування делегованих повноважень; невідповідність соціально-економічного розвитку областей їх фінансових забезпечення; нераціональні фінансові потоки бюджетних коштів, що супроводжуються тимчасовими і грошовими втратами і корупційними ризиками; нераціональна структура місцевих бюджетів; відсутність механізму стимулювання регіонального саморозвитку.

Збільшення доходів місцевих бюджетів на основі стимулювання органів місцевого самоврядування до регіонального саморозвитку шляхом децентралізації фінансових ресурсів є важливим завданням для підвищення конкурентоспроможності країни та потребує наукового обґрунтування, в тому числі в сфері перерозподілу податків між бюджетами різних рівнів.

Децентралізація в області регіонального розвитку сприяє вирішенню наступних завдань [1, с. 46-47]: зменшення й ліквідація негативного впливу державного втручання в регіональний розвиток; створення сприятливих умов для саморозвитку й самозабезпеченості регіонів України шляхом зменшення державного регулювання з метою підвищення їхньої конкурентоспроможності; забезпечення правового поля збільшення самостійності органів місцевого

самоврядування в досягненні саморозвитку регіонів на основі максимізації ефективності використання їхнього потенціалу; посилення взаємодії інституціональних і мотиваційних факторів соціально-економічного розвитку регіонів; створення стимулів для підвищення фінансової самозабезпеченості регіонів шляхом збільшення ролі органів регіональної влади в соціально-економічному розвитку регіонів; зниження корупційних ризиків при перерозподілі бюджетних коштів і ін.

Фінансове забезпечення місцевих бюджетів має базуватися на ендогенному потенціалі, а, отже, необхідна активізація економічної та господарської діяльності місцевих органів влади з метою збільшення частки власних і закріплених джерел доходів у місцевих бюджетах і зменшення частки трансфертів, а також збільшення в цілому кількості регіонів, що не вимагають істотних трансфертів з державного бюджету (мотиваційна складова регіонального розвитку). Застосування інструментів регіональної політики для стимулювання активізації діяльності господарюючих суб'єктів сприятиме зростанню доходів підприємств, індивідуальних підприємців, домашніх господарств, що дозволить розширити податкову базу і, відповідно, збільшити податкові надходження до місцевих бюджетів.

Фіскальна децентралізація влади сприяє зменшенню негативного впливу державного втручання в розвиток регіонів, сприяє саморозвитку на основі чіткого визначення на місцях проблем і перспектив використання потенціалу наявних ресурсів, формує умови для підвищення фінансової самозабезпеченості регіонів шляхом збільшення ролі органів регіональної влади в соціально-економічному розвитку регіонів.

Ґрунтуючись на необхідності раціонального перерозподілу функцій управління між органами вищого й нижчого рівнів, а також фінансового забезпечення даних функцій на основі підвищення рівня самофінансування регіонів, доцільним є поступовий перехід на принципи фіскального федералізму. Саме теорія фіскального федералізму є основою фіскальної децентралізації.

Основна ідея фіскального федералізму полягає в створенні умов для самофінансування витрат регіону. Забезпечення збільшення дохідної частини місцевих бюджетів можливе шляхом формування такого переліку і таких розмірів місцевих податків, за рахунок яких можливе забезпечення нормального соціально-економічного розвитку регіону.

Фіскальна децентралізація у 2015 році збільшила доходи місцевих бюджетів на 42 % (29,6 млрд. грн.) [5, 6], що підтверджує її позитивні аспекти, однак існують і певні недоліки та ризики:

по-перше, значні результати збільшення місцевих бюджетів нівелює значний рівень інфляції (43,3 %);

по-друге, спостерігається незначний обсяг місцевих податків у структурі податкових надходжень та їх недостатній перелік для забезпечення фінансової самодостатності регіонів з урахуванням їх особливостей. Так, частка місцевих податків у структурі доходів місцевих бюджетів у 2015 р. зросла і склала 22,5 % в порівнянні з 7,9 % у 2014 р. [7] (рис. 4.1), це є позитивною тенденцією, однак цього недостатньо для саморозвитку.

Рис. 4.1. Частка місцевих податків і зборів у структурі доходів місцевих бюджетів (2007-2015)*

* Складено на основі [7-9]

Раціональний вибір параметрів інструментів децентралізації фінансових ресурсів на основі коригування податкової складової регіональної фіскальної політики за кожним сценарієм вимагає наукової обґрунтованості (рис. 4.2).

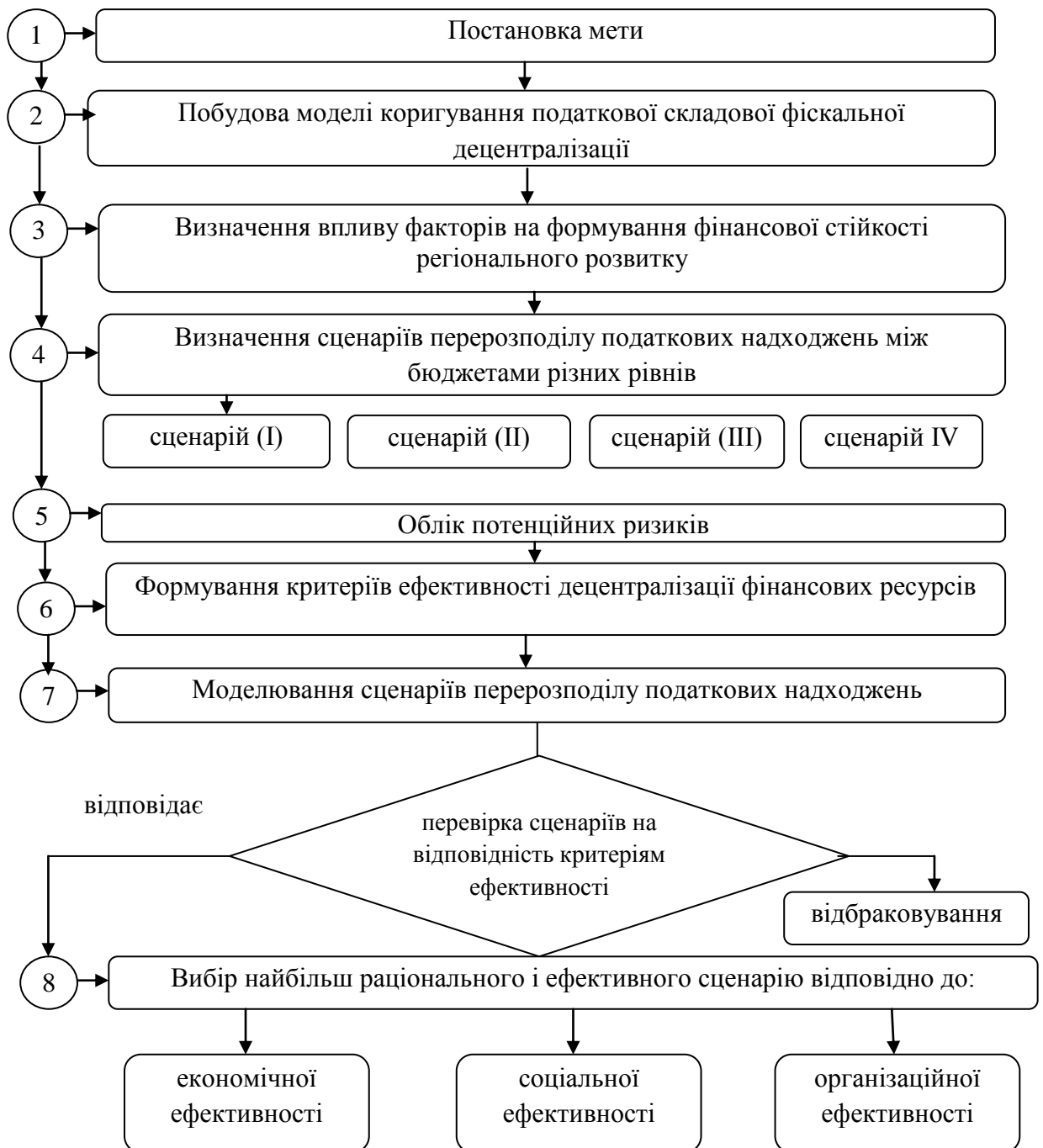

Рис. 4.2. Методичний підхід до моделювання сценаріїв коригування податкової складової регіональної фіскальної політики

1). На першому етапі методичного підходу формулюється мета - обґрунтування вибору ефективних сценаріїв децентралізації фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів.

2). Наступним етапом є побудова моделі децентралізації фінансових ресурсів. На даному етапі вибираються показники, які будуть входити в модель, їх параметри, визначаються фактори, що впливають на зміну параметрів вихідних показників, будуються логічні зв'язки.

Показниками в моделі децентралізації фінансових ресурсів можуть бути: обсяг податкових надходжень загальний і тих, які закріплюються за місцевими бюджетами, рівень збалансованості бюджетів регіонів, обсяг власних доходів місцевих бюджетів, обсяг загальних доходів місцевих бюджетів, коефіцієнт бюджетної залежності бюджетів регіонів і ін. Параметрами виступають ставки податків, частки їх закріплення за місцевими бюджетами.

Також враховуються показники, що впливають на параметри основних показників: рівень оплати праці в регіоні, середньодушові доходи населення, обсяг промислового виробництва, рівень безробіття, втрати від переміщення бюджетних коштів в центр і назад, економічно активне населення, безробітне населення і ін.

На цьому ж етапі встановлюються прямі і зворотні зв'язки між складовими моделі.

3). Третім етапом методичного підходу є визначення впливу чинників на формування фінансової самодостатності регіонального розвитку. До них відносяться: спрямованість державної регіональної політики, податковий, бюджетний, ресурсний потенціал регіону, обсяг податкових надходжень, ставлення між владою і бізнесом в регіоні, структура економіки регіону, наявність власних вузів, рівень розвитку підприємств матеріальної сфери, наслідок рішень і дій суб'єктів економічної політики на рівні відповідного регіону і т.д.

Визначається спрямованість впливу чинників на основні показники моделі. Так, на збільшення податкових надходжень, а зокрема податку на

прибуток підприємств, будуть впливати чисельність населення регіону, платоспроможність населення, безробіття, рівень інфляції, індекс споживчих цін, валютний курс та ін. Відповідно збільшення або зменшення одного з них буде негативно або позитивно впливати на обсяг надходжень з податку на прибуток підприємств, що необхідно враховувати при побудові моделі.

4). На четвертому етапі розробляються варіанти сценаріїв децентралізації фінансових ресурсів.

За основу моделі прийняті дані і умови відповідно до особливостей трансформаційних процесів в Україні.

Недостатність власних джерел доходів місцевих бюджетів призводить до зростання фінансової залежності від центру, унеможлиблює виконання видаткових зобов'язань за рахунок власних коштів. Так, в Україні частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів в 2000 р. становила 28,9 %, в 2005 р. – 47,3 %, в 2011 р. – 53,7 %, в 2013 р. – 52,4 %, в 2014 р. – 56,4 % та 59,1 % за відповідний період 2015 р. [7, 8]. У більшості країн ЄС ця частка набагато нижче (наприклад, в Швеції – 34 %), що означає більш високий рівень фінансової автономії місцевого самоврядування в Європі. Разом з тим в Російській Федерації частка міжбюджетних трансфертів у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів за 2012 рік склала 61,8% [3]. У США в структурі місцевих бюджетів державні субсидії становлять 1/4 частина, у Франції - 1/3, в Німеччині, Японії, Данії - 40-45 %, в Бельгії - понад 50 %. Близько 80 % своїх доходів отримують комуни Італії за рахунок перерозподілу коштів з державного бюджету [4].

Пропонується багатокритеріальні сценарії децентралізації фінансових ресурсів місцевих бюджетів у вигляді перерозподілу загальнодержавних податків між бюджетами різних рівнів.

Показниками для побудови моделі децентралізації фінансових ресурсів є наступні (табл. 4.1):

Таблиця 4.1

Варіанти сценаріїв розподіл загальнодержавних податків між бюджетами різних рівнів

Показники для побудови моделі децентралізації фінансових ресурсів	Формула	Позначення
Рівень збалансованості бюджетів регіонів ($P_{ЗБ}$), частка одиниць	$P_{ЗБ} = \frac{ВД}{В}$	ВД - власні доходи регіонів, млн. грн.; В - видатки регіонів, млн. грн.
Власні доходи місцевих бюджетів (ВД), млн. грн	$ВД = МПіЗ + ПНЗ + НН + ДК + ЦФ$	МПіЗ - місцеві податки, млн. грн; ПНЗ - податкові надходження, які закріплюються за бюджетами регіонів, млн. грн; НН - неподаткові надходження до бюджетів регіонів, млн. грн; ДК - доходи бюджетів регіонів від операцій з капіталом, млн. грн; ЦФ - доходи бюджетів регіонів в цільові фонди, млн. грн.
Загальні доходи місцевих бюджетів (ЗД), млн. грн	$ЗД = ВД + МБТ$	ВД - власні доходи регіонів, млн. грн.; МБТ - міжбюджетні трансферти, млн. грн
Коефіцієнт бюджетної залежності бюджетів регіонів ($K_{БЗ}$), частка одиниць	$K_{БЗ} = \frac{МБТ}{ВД}$	ВД - власні доходи регіонів, млн. грн.; МБТ - міжбюджетні трансферти, млн. грн
Податкові надходження, які закріплюються за бюджетами регіонів (ПНЗ), млн. грн	Сценарій 1 $ПНЗ = ПДФО + ППП_{ком} + EP + МПіЗ + ЗСВПР + ІнП$	ПДФО - податок на доходи фізичних осіб, млн. грн; ППП _{ком} - податок на прибуток підприємств комунальної форми власності, млн. грн; ЕП - єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва, млн. грн; МПіЗ - місцеві податки і збори, млн. грн; АП _{рТ} - акцизний податок з роздрібного продажу підакцизних товарів, млн. грн
	Сценарій 2 $ПНЗ = ПДФО + ППП_{ком} + 0,1ППП + EP + МПіЗ + ЗСВПР + AP_{рТ} + ІнП$	
	Сценарій 3 $ПНЗ = ПДФО + ППП_{ком} + ПДВ_{місц} + EP + МПіЗ + ЗСВПР + ППП_{місц} + ІнП$	

Продовження табл. 4.1

Показники для побудови моделі децентралізації фінансових ресурсів	Формула	Позначення
Податкові надходження, які закріплюються за бюджетами регіонів (ПНЗ), млн. грн	<p>Сценарій 4</p> $ПНЗ = ПДФО + ППП_{ком} + ПДВ_{місц} + EP + МПіЗ + ЗСВПР + ППП_{місц} + ІнП$	<p>ЗСВПР - збори за спеціальне використання природних ресурсів, млн. грн; ПДВ місц, ППП місц – ПДВ та ППП, що закріплюються за місцевими бюджетами, млн. грн; ІнП - інші податкові надходження до бюджетів регіонів, млн. грн.</p>
Податок на прибуток, закріплений за місцевими бюджетами (ППП місц), млн. грн	<p>Сценарій 1 - відсуній</p> <p>Сценарій 2</p> $ППП_{місц} = ППП \times Ч_{місц} = C_{П} * P_{Б} = C_{П} 0,18 * H_{Б} * 0,1$ <p>(обласні бюджети)</p> <p>Сценарій 3</p> $ППП_{місц} = ППП \times Ч_{місц} = C_{П} * P_{Б} = C_{П} 0,18 * H_{Б} * 0,2$ <p>Сценарій 4</p> $ППП_{місц} = ППП \times Ч_{місц} = C_{П} * P_{Б} = C_{П} 0,18 * H_{Б} * 0,5$	<p>ППП - загальні обсяги податкових надходжень, млн. грн; C_П - Ставка податку, частки; P_Б - Податкова база, грн; Ч_{місц} - Частка закріплення загального обсягу податку за бюджетом регіону, частки.</p>
акцизний податок з роздрібного продажу підакцизних товарів (пиво, алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти та ін. паливо)	<p>Сценарій 1 - АП_{рТ} відсуній</p> <p>Сценарій 2 – АП_{рТ} 5 %</p> <p>Сценарій 3 - АП_{рТ} відсуній</p> <p>Сценарій 4 - АП_{рТ} відсуній</p>	<p>АП_{рТ} - акцизний податок з роздрібного продажу підакцизних товарів, млн. грн;</p>

Перший сценарій заснований на механізмі формування місцевих бюджетів після зміни Податкового і Бюджетного кодексів України в 2011 р. Незважаючи на значні зміни і зростання надходжень до місцевих бюджетів місцевих податків і зборів, залежність місцевих бюджетів від центру з кожним роком зростає, що свідчить про необхідність подальшого проведення реформ децентралізації фінансових ресурсів.

Як зазначає А. Каспрук, «значну частку в доходах бюджету займають надходження від загальнодержавних податків. Це свідчить про недостатній рівень самостійності місцевих органів влади і зменшення зацікавленості органів місцевого самоврядування в забезпеченні повного обсягу надходжень, особливо податкових. Система формування місцевих бюджетів «згори» характеризується відсутністю дієвих стимулів для місцевих органів влади до розвитку власної податкової бази, яка залежить від економічного розвитку регіону, його соціальної та виробничої інфраструктури» [5].

Другий сценарій відображає сценарій на 2015 р. який передбачає закріплення 10 % податку на прибуток підприємств за місцевими бюджетами (обласними) і введення місцевого акцизу, що підлягає сплаті при торгівлі підакцизними товарами в роздрібній мережі. Ставки місцевого акцизу встановлюють місцеві ради (5 %).

Дійсно, перелік податків, частково закріплюються за місцевими бюджетами, повинен включати в себе в першу чергу ті податки, на податкові бази за якими можуть впливати місцева влада, до них відносяться і податок на прибуток підприємств і акцизний податок з роздрібною торгівлі. Акцизний податок до місцевого бюджету сплачується суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі алкоголем, тютюновими виробами, деякими видами палива. Застосування стимулюючих інструментів дійсно призведе до збільшення обсягу продажів і, відповідно збільшення суми сплачуваних податків, тобто до економічного ефекту для суб'єктів податково-бюджетних відносин. Однак у випадку з алкоголем і тютюновими виробами виходить два різноспрямованих ефекту: позитивний економічний ефект і негативний соціальний ефект.

Стимулювання органами місцевого самоврядування збільшення обсягу продажів призведе до збільшення споживання алкоголю і тютюнових виробів. У свою чергу, це може спричинити збільшення безробіття, підвищення злочинності в регіоні, зниження народжуваності і т.д., що є деструктивним фактором соціально-економічного розвитку регіону. Тому в запропонованих сценаріях даний вид податку відсутній.

Активізація позиції органів місцевого самоврядування в податково-бюджетних відносинах, включення місцевих органів влади в процеси податкового регулювання по-новому ставить акценти в питанні про перелік податків і зборів, частково закріплюються за місцевими бюджетами. Найбільш доцільним є включення в цей перелік тих податків і зборів, розмір яких прямо чи опосередковано пов'язаний із зусиллями органів місцевого самоврядування в сфері соціально-економічного розвитку регіонів. Так, наприклад, величина надходжень податку на прибуток підприємств в певній мірі залежить від того, наскільки успішні зусилля органів місцевого самоврядування в сфері створення умов для ефективного господарювання в регіоні, розвитку ринкової інфраструктури (сприяння створенню інноваційних науково-виробничих кластерів, реалізація регіональних цільових комплексних програм і т.п.). Надходження податку на додану вартість по кожному з регіонів визначається в т.ч. купівельною спроможністю населення та рівнем розвитку торгової мережі в регіоні. Тому наведені як приклад загальнодержавні податки можуть бути віднесені до закріплюються податків і зборів [2, с. 232-233].

Другий та третій сценарії спрямовані на створення умов для зміцнення фінансової самодостатності регіону за допомогою закріплення частки податку на прибуток підприємств за місцевими бюджетами.

Розширення фінансових ресурсів за рахунок закріплення загальнодержавних податків за бюджетами регіонів призведе до збільшення показника рівня збалансованості бюджету, який визначається як відношення власних доходів до видатків відповідних бюджетів, а отже - до збільшення фінансової самостійності регіонів [1, с. 250].

5). При моделюванні сценаріїв децентралізації фінансових ресурсів слід враховувати ризики, що виникають в процесі руху бюджетних коштів, які безпосередньо впливають на параметри моделі.

Сьогоднішня система міжбюджетних відносин характеризується досить значними зустрічними потоками: з регіонів до центру надходять суми зібраних загальнодержавних податків, а в зустрічному напрямку - з центру в регіони - рухаються суми субсидій, субвенцій і дотацій. Таке масштабне переміщення фінансових ресурсів пов'язане з втратами як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру.

До першої групи слід віднести втрати, прямо не пов'язані з «людським фактором». До них відносяться, по-перше, втрати «трансакційного характеру, обумовлені об'єктивною необхідністю забезпечення руху таких фінансових потоків (оплата послуг Державного казначейства і банківської системи, оплата праці працівників, задіяних у відповідних технологічних процесах та забезпечують контроль і т.п.), а по-друге, втрати тимчасові.

Відносно останніх слід пояснити, що вилучені у вигляді податків кошти, згодом перерозподіляються в той же місцевий бюджет, на цей період вилучаються з обігу, що, в свою чергу, «відсуває» момент отримання кінцевого соціального результату від їх використання. Цілком зрозуміло, що ступінь «бюрократизації» цього процесу прямо впливає на величину таких тимчасових втрат.

Суб'єктивні втрати пов'язані зі збільшенням корупційних ризиків у зв'язку з присутністю людського фактора на кожній стадії руху фінансових ресурсів.

б). Критеріями ефективності децентралізації фінансових ресурсів виступають: зниження коефіцієнта бюджетної залежності, збільшення рівня збалансованості бюджету регіону, збільшення податкових надходжень до місцевих бюджетів, збільшення частки місцевих і закріплених податків, позитивні соціальні ефекти, зниження втрат бюджетних коштів, зменшення корупційних ризиків і т.д.

7). Вибір раціонального сценарію проводиться за допомогою імітаційного моделювання. Для моделювання сценаріїв була побудована імітаційна модель динаміки фінансових ресурсів регіону на прикладі місцевого бюджету м. Харкова. Для побудови моделі використовувалися дані Головного управління статистики в Харківській обл., Головного управління Державного казначейства України в Харківській обл., Департаменту бюджету і фінансів Харківської міської Ради, Головного управління Міністерства доходів і зборів по м Харкову за 2011-2015 рр. і за 2006-2011 рр. в цілому по Харківській обл. Імітаційна модель реалізувалася в середовищі Vensim 5.7a [10].

Діаграма причинно-наслідкових зв'язків імітаційної моделі показана на рис. 4.3.

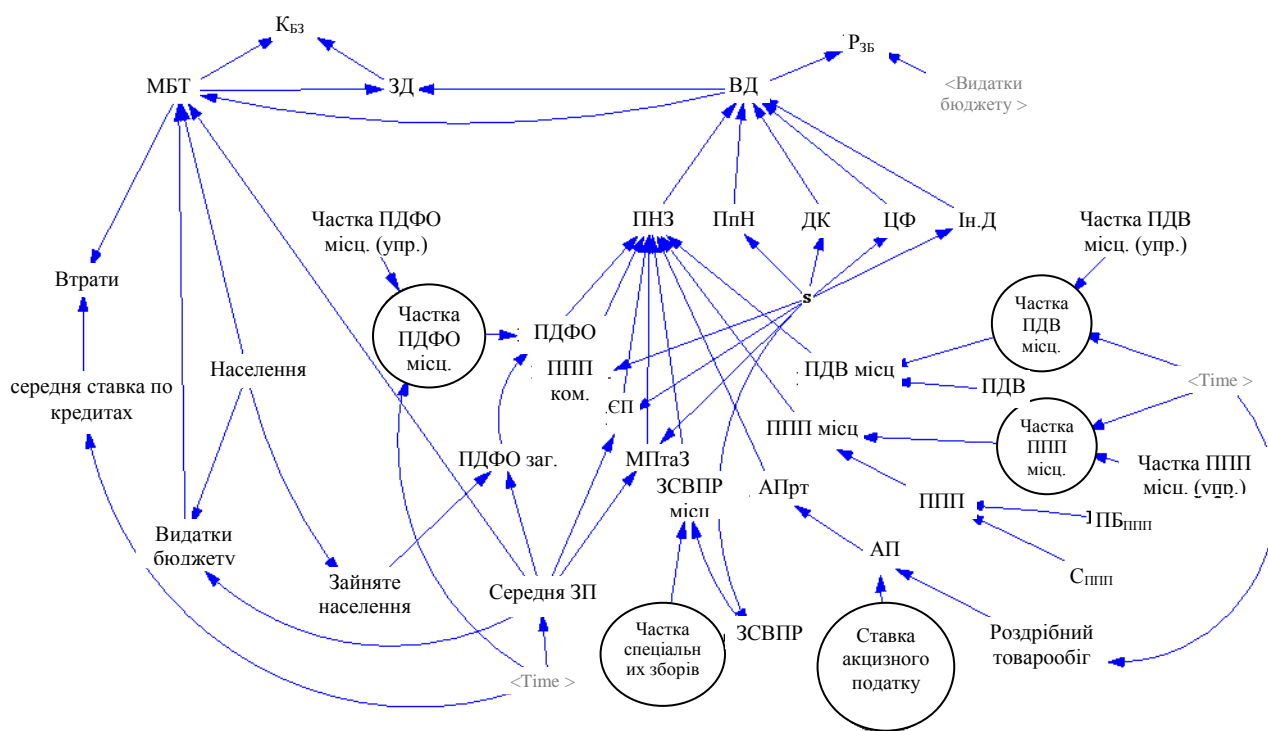

Рис. 4.3. Структура імітаційної моделі коригування податкової складової регіональної фіскальної політики на прикладі м. Харкова.

Примітки: позначення змінних відповідають табл. 4.1

Використані в імітаційній моделі залежності були оцінені на основі ретроспективних даних і наведені в табл. 4.2.

Основні співвідношення імітаційної моделі

Змінна	Функція	R ²
Середньомісячна заробітна плата (Середня з/п)	$y = 633,3 \ln(t) + 2041$	0,97
Податок на доходи фізичних осіб	$y = 0,30955 \text{ Середня з/п}^{1,1007} \text{ Зайняте населення}^{0,00228}$	0,95
Місцеві податки і збори	$y = 1337 \ln(\text{Середня з/п}) - 10279$	0,98
Єдиний податок	$y = 1303 \ln(\text{Середня з/п}) - 10032$	0,98
Обсяг роздрібного товарообороту	$y = 0,53(563,81 \ln(t) + 2252,3)$	0,99
Видатки регіону	$y = 0,45769 \text{ Середня з/п}^{1,182742} \text{ Населення}^{-0,37}$	0,87
міжбюджетні трансферти	$y = 0,45793 \text{ Середня з/п}^{1,00286} \text{ Населення}^{0,001585}$	0,83
Населення	$y = 1444630 + 240t$	

Примітки: t - змінна часу (t = 1 відповідає 2011 р.)

Оцінка можливого ефекту від введення акцизного податку на роздрібний продаж підакцизних товарів здійснювалася на основі прогнозу роздрібного товарообороту підприємств області з урахуванням частки населення м. Харкова. Змінні, які не вказані в табл. 4.2, моделювалися як випадкові нормально розподілені величини з відповідними параметрами.

Для розрахунку втрат пов'язаних з тимчасовими витратами міжбюджетних відносин, які складають в середньому від 1 до 3 місяців в році, обсяг міжбюджетних трансфертів коригується на середню ставку відсотків по кредитах (18 % в 2011 р, 30 % в 2015 р).

З огляду на невелику довжину ретроспективного періоду, а також можливі випадкові відхилення для отримання оцінки результируючих величин кожен сценарій моделювався кілька разів при різних значеннях випадкових змінних. Результати оброблялися за допомогою інструменту «Аналіз даних» MS Excel 7.0.

Результати моделювання наведено в табл. 4.3.

Таблиця 4.3

Результати моделювання сценаріїв формування місцевих бюджетів за рахунок перерозподілу податкових надходжень на прикладі м. Харкова

Критерії	Сценарії	Роки				
		2015	2016		2017	
Коефіцієнт бюджетної залежності, %	Фактичне значення	0,27	$\bar{y}$	σ_e	$\bar{y}$	σ_e
	Сценарій 1		34,99	0,62	36,93	0,3
	Сценарій 2		40,83	0,63	42,61	0,29
	Сценарій 3		21,62	0,59	23,89	0,76
	Сценарій 4		20,32	0,36	21,92	0,69
Рівень збалансованості бюджету, %	Фактичне значення	0,77				
	Сценарій 1		65,01	0,62	63,07	0,3
	Сценарій 2		59,17	0,63	57,39	0,29
	Сценарій 3		78,69	0,69	76,19	0,81
	Сценарій 4		80,93	0,71	78,33	0,83
Втрати, млн. грн.	Фактичне значення	188,96				
	Сценарій 1		209,89	3,51	241,64	2,05
	Сценарій 2		243,21	3,76	278,16	1,87
	Сценарій 3		129,20	3,37	156,11	4,88
	Сценарій 4		122,82	1,69	143,46	4,35

Примітки: $\bar{y}$ – середні значення по серії імітаційних експериментів,
 σ_e – стандартна помилка середнього.

8). Аналіз результатів моделювання показує, що в сценарії 2 і коефіцієнт бюджетної залежності, і рівень збалансованості бюджету погіршуються в порівнянні з діючими до 2015 р. умовами (рис. 4.4). Також істотно зростають втрати, пов'язані з тимчасовими затримками трансфертів. Втрати бюджету, викликані перерозподілом податку на доходи фізичних осіб, які не компенсуються податковими надходженнями від прибутку підприємств. Роль акцизного податку на роздрібні продажі взагалі вкрай незначна, його частка у власних доходах бюджету становить 2,7-2,8%.

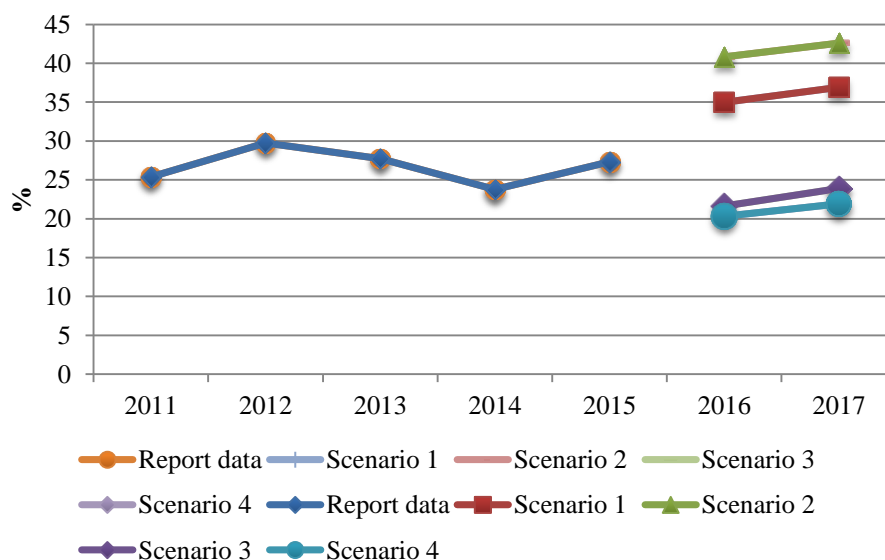

Рис. 4.3. Динаміка коефіцієнта бюджетної залежності при різних сценаріях перерозподілу податкових надходжень між бюджетами різних рівнів (на прикладі м. Харкова)

Найбільш раціональним із запропонованих варіантів (рис. 4.3 і табл. 4.3) є 4 сценарій, враховуючи ключові показники ефективності: коефіцієнт бюджетної залежності і рівень збалансованості бюджету. Однак в цілому динаміка даних показників є негативною, що пояснюється наростаючою тенденцією до погіршення макроекономічних показників (зменшення валового регіонального продукту, зниження обсягів промислового виробництва, значне зниження рівня реальної заробітної плати, купівельної спроможності населення і ін.). Отже, здійснення виключно фінансової децентралізації не дасть результатів без продовження реформ в сфері бюджетної децентралізації, дерегуляції та розвитку підприємництва, регіональної політики, антикорупційної реформи.

Розширення прав органів місцевого самоврядування, передача ряду повноважень на місця дозволить стимулювати розвиток малого бізнесу, промисловості, внаслідок чого буде спостерігатися збільшення частки власних і закріплених джерел доходів у місцевих бюджетах і зменшення частки трансфертів.

Часткової компенсації можна домогтися збільшенням частки місцевих бюджетів у податок на прибуток підприємств до 20% з одночасним збільшенням частки зборів за спеціальне використання природних ресурсів. Поліпшення показників бюджетної залежності і збалансованості в порівнянні з ретроспективним періодом дійсно досягається в четвертому розглядався сценарії.

Таким чином, в результаті проведених досліджень обґрунтовано вплив регіональної податково-бюджетної політики держави в контексті децентралізації на фінансову самодостатність регіонів.

Моделювання запропонованих варіантів сценаріїв показало, що поліпшення показників бюджетної залежності і збалансованості в порівнянні з ретроспективним періодом досягається в сценарії, в якому найбільш активним регулятором виступає саме податкова складова фіскальної політики.

Для досягнення фінансової стійкості регіонів формування раціональної структури дохідної частини місцевих бюджетів вимагає збільшення питомої ваги податкових надходжень при відповідному зниженні частки трансфертів. При цьому перелік податків, частково закріплюються за місцевими бюджетами, повинен включати в себе в першу чергу ті податки, на податкові бази за якими можуть впливати місцева влада.

Література

1. Іванова О. Ю. Формування потенціалу саморозвитку регіонів України в контексті трансформаційних процесів. Монографія: О. Ю. Іванова – Х: ВД "ІНЖЕК", 2014. – 304 с.
2. Налогово-бюджетные аспекты регионального развития : Монография [Майбуров И.А., Ярошенко И.В. Иванов Ю.Б. и др.], под общей ред. Ю. Б. Иванова. – Х. : ИД «ИНЖЭК», 2013. – 344 с.
3. Сайт газеты Зеркало недели [Электронный ресурс] режим доступа : http://dt.ua/ECONOMICS/v-ukrayini-miscevi-byudzheti-bilsh-zalezhni-vid-transfertiv-z-derzhbyudzhetu-nizh-u-yes-132498_.html

4. Морган Брайт Гордон. Современные тенденции формирования межбюджетных трансфертов в структуре доходов бюджетов РФ / Брайт Гордон Морган, С. С. Самойлова, А. Ю. Федорова // Социально-экономические явления и процессы. – № 3 (049). – 2013. – С. 117-121.

5. Каспрук А. Ю. Доходи місцевих бюджетів: проблеми забезпечення та резерви збільшення / А. Ю. Каспрук // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. - 2012. - Вип. 9(2). - С. 60-70.

6. Tsaples G. A Shock to the System: How can Land Value Taxation change the Face of Cities? / G. Tsaples, E. Pruyt, A. Kóvári, Ch. Vasilopoulos // Proceedings of The 31st International Conference of the System Dynamics Society. - Cambridge, Massachusetts, USA. - July 21-25, 2013/ <http://www.systemdynamics.org/conferences/2013/proceed/papers/P1243.pdf>

7. Сайт Інституту бюджет та соціально-економічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring%20Quarter%202015/KV_II%D0%86_2015_Monitoring_ukr.pdf

8. Офіційний веб-сайт державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://treasury.gov.ua/main/uk/index>

9. Офіційний портал державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/data/files/131201.pdf>

10. The Ventana's modeling environment. Vensim® PLE for Windows, Version 6.1c. [Electronic resource]. – Access mode : : <http://vensim.com/vensim-software>